

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף לד עמוד ב

המתפלל צריך שיכוין את לבו בכולן, ואם אינו יכול לכוין בכולן - יכוין את לבו באחת; אמר רבי חייא אמר רב ספרא משום חד דבי רבי: באבות.

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ל עמוד ב

והאמר רבי אליעזר: לעולם ימוד אדם את עצמו, אם יכול לכוין את לבו - יתפלל, ואם לאו - אל יתפלל!

תוספות מסכת ברכות דף לד עמוד ב

יכוין לבו באחת מהן - והוא דאמרי' בסוף פרק ת"ה (דף ל:): לעולם ימוד אדם דעתו אם יכול לכוין יתפלל ואם לאו אל יתפלל יש לפרש התם נמי באחת מהן.

רבינו יונה על הרי"ף מסכת ברכות דף כא עמוד א

כדי שיכוונו לבם למקום. י"מ כדי שיפנו טרדת המחשבות ויכוונו באמירת התפלה ואין זה נראה למורי הרב נר"ו דא"כ לא היה לו לומר למקום אלא לתפלתם דהא חזינן לקמן כשהזכיר כונה לענין אמירת התפלה לא אמר למקום אלא המתפלל צריך שיכוין את לבו סימן לדבר תכין לבם תקשיב אזנך אלא ודאי כך הוא הפי' כדי שיכוונו שיהיה לבם שלם בעבודת המקום ויבטלו מלבם תענוגי העולם הזה והנאותיהם כי כשיטהרו לבם מהבלי העולם הזה ויהיה כוונתם ברוממות השם תהיה תפלתם רצויה ומקובלת לפני המקום ועל כוונה זו נאמר תכין לבם תקשיב אזנך ומה שאמר תכין לבם מפני שכוונת טהרת הלב מעבירות ומתענוגי העוה"ז צריכה סיוע מהמקום כענין שנאמר ותוכן לבות ה' וכתוב והכן לבבם אליך ועל זה אמר תסייע אותם ותכין לבם שיהיה טהור כדי שתקשיב תפלתם תדע שכן הוא עיקר פי' הדבר מדאמרי' לקמן סי' לדבר תכין לבם תקשיב אזנך ולמה אמר סי' והלא ראייה ברורה הוי אלא מפני שעיקר הפסוק לא בא על כוונת אמירת התפלה אלא על כוונת טהרת הלב כשהזכיר אותו לשם כוונת אמירת התפלה אמר סי' לדבר:

בית הבחירה למאירי מסכת ברכות דף לד עמוד ב

אמר המאירי הכונה לבאר מה שביאר בכל הפרק להשתדל בתפלתו שלא יטריד כונתו עד שתביאנהו מחשבתו לטעות בדבריו ופי' המשנה המתפלל וטעה סימן רע לו פירשוה בגמ' בברכה ראשונה ואם הוא שליח צבור סימן רע לשולחיו ששלוחו של אדם כמותו אמרו עליו על ר' חנינא בן דוסא וכו' אם שגורה תפלתו שלא אטעה ושלא אגמגם בה יודע אני שמקובל ואם לאו יודע אני שענין תפלתי מטורף כלומר שאינו מקובל מלשון טורפין תפלתו בפניו ובגמ' אמרו שהמתפלל צריך לכוין את לבו בכל התפלה ואם לא כיון אלא בברכה ראשונה יצא ומקצת גאונים פוסקים כן ויש מי שאומר שבתפלה לא יצא עד שיכוין בכולה:

רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ד

הלכה א

חמשה דברים מעכבין את התפלה אף על פי שהגיע זמנה, טהרת ידים, וכיסוי הערוה, וטהרת מקום תפלה, ודברים החופזים אותו, וכוונת הלב.

הלכה טו

כוונת הלב כיצד כל תפלה שאינה בכוונה כ אינה תפלה, ואם התפלל בלא כוונה חוזר ומתפלל בכוונה, מצא דעתו משובשת ולבו טרוד אסור לו להתפלל עד שתתישב דעתו, לפיכך הבא מן הדרך והוא עיף או מיצר אסור לו להתפלל עד שתתישב דעתו, אמרו חכמים ישהה שלשה ימים עד שינוח ותתקרב דעתו ואח"כ יתפלל.

הלכה טז

כיצד היא הכוונה שיפנה את לבו מכל המחשבות ויראה עצמו כאלו הוא עומד לפני השכינה, לפיכך צריך לישב מעט קודם התפלה כדי לכוין את לבו ואחר כך יתפלל בנחת ובתחנונים ולא יעשה תפלתו כמי שהיה נושא משאוי ומשליכו והולך לו, לפיכך צריך לישב מעט אחר התפלה ואחר כך יפטר, חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת קודם תפלה ושעה אחת לאחר תפלה ומאריכין בתפלה שעה.

רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק י

הלכה א

מי שהתפלל ולא כיון את לבו יחזור ויתפלל בכוונה, א ואם כיון את לבו בברכה ראשונה שוב אינו צריך *, מי שטעה באחת משלש ברכות הראשונות חוזר לראש, ואם טעה באחת משלש ברכות אחרונות יחזור לעבודה, ואם טעה באחת מן האמצעיות ב חוזר לתחלת ברכה שטעה בה ומשלים תפלתו על הסדר, וכן ש"צ שטעה כשהוא מתפלל בקול רם על דרך זו הוא חוזר.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפלה סימן צח

סעיף א

המתפלל צריך שיכוין בלבו (א) פירוש המלות שמוציא בשפתיו; ויחשוב כאלו שכונה כנגדו; ויסיר כל המחשבות הטורדות אותו עד שתשאר מחשבתו וכוונתו זכה בתפלתו; ויחשוב כאלו היה מדבר לפני מלך בשר ודם היה מסדר דבריו ומכוין בהם יפה לבל יכשל, ק"ו = קל וחומר = לפני ממ"ה הקדוש ברוך הוא שהוא חוקר כל המחשבות. וכך היו עושים חסידים ואנשי מעשה, שהיו מתבודדים ומכוונים בתפלתם עד שהיו מגיעים להתפשטות הגשמות ולהתגברות כח השכלי, עד שהיו מגיעים קרוב למעלת הנבואה. ואם תבא לו מחשבה אחרת בתוך התפלה, (ב) ישתוק עד שתבטל המחשבה. וצריך שיחשוב בדברים המכניעים הלב ומכוונים אותו לאביו שבשמים, ולא יחשוב בדברים שיש בהם קלות ראש. הגה: ויחשוב קודם התפלה מרוממות האל יתעלה ובשפלות האדם, ויסיר כל תענוגי האדם מלבו (הר"י ריש פרק אין עומדין). ואסור לאדם לנשק (ג) א בניו הקטנים בבהכ"נ, כדי לקבוע בלבו שאין אהבה כאהבת המקום (בנימין זאב סי' קס"ג ואגודה פ' כיצד מברכין).

סעיף ב

לא יתפלל ב במקום שיש דבר (ד) שמבטל כוונתו, ולא (ה) ג בשעה המבטלת כוונתו, (טור בשם ר"מ מרוטנברג הגה"מ פ"ד מהלכות תפלה). (ו) ועכשיו (ז) אין אנו נזהרין בכל זה, מפני שאין אנו מכוונים כ"כ בתפלה.

סעיף ג

* יתפלל דרך תחנונים, [א*] כרש (ח) המבקש בפתח, ובנחת, ושלא תראה עליו (ט) ד כמשא ומבקש ליפטר ממנה.

סעיף ד

התפלה היא במקום הקרבן, ולכך צריך ליזהר שתהא דוגמת הקרבן בכוונה ולא יערב בה מחשבה אחרת, כמו מחשבה שפוסלת בקדשים; <א> ומעומד, דומיא דעבודה; קביעות מקום כמו הקרבנות, שכל אחד קבוע מקומו לשחיטתו ומתן דמיו, <ב> ושלא יחוץ דבר (י) בינו לקיר, דומיא דקרבן שהחציצה פוסלת בינו לקיר; וראוי שיהיו לו מלבושים נאים מיוחדים לתפלה, כגון בגדי כהונה, אלא שאין כל אדם יכול לבזבז על זה; ומ"מ טוב הוא שיהיו לו מכנסים מיוחדים לתפלה, משום נקיות.

סעיף ה

אל יחשוב: ראוי הוא שיעשה הקדוש ברוך הוא בקשתו כיון שכוונתי בתפילתי, כי אדרבה זה מזכיר עונותיו של אדם (שע"כ כך מפשפשין במעשיו לומר בטוח הוא בזכותיו), אלא יחשוב שיעשה הקדוש ברוך הוא בחסדו. ויאמר בלבו: מי אני, דל ונבזה, בא לבקש מאת ממ"ה הקדוש ברוך הוא, אם לא מרוב חסדיו שהוא מתנהג בהם עם בריותיו.

משנה ברורה סימן צח

(א) פירוש המילות - [א] ואל יכוין האדם בשמות ויחודים רק יתפלל כפשוטו להבין הדברים בכונת הלב אם לא מי שהוא בא בסוד ד' ויודע לכוין ביה בלבא ורעותא ודחילו דאל"ה ח"ו מקלקל בזה הרבה עיין מ"א בשם הזוהר ובתשובת רש"ל סימן צ"ח כתב באורך והעיד על הר"ש שאמר אחרי שלמד סתרי הקבלה שהוא מתפלל כתינוק בן יומו. ועיין בפני יהושע ר"פ א"ע שכתב דאלו הכונות המבוארים כאן בשו"ע א"א לכוין בשעת התפלה רק קודם ובתפלה צריך לכוין פירוש המלות עי"ש:

(ג) בניו הקטנים - בשל"ה קורא תגר על המביאים ילדים לבהכ"נ [ב] והיינו קטנים שעדיין לא הגיעו לחינוך מטעם כי הילדים משחקים ומרקדים בבהכ"נ ומחללים קדושת בהכ"נ וגם מבלבלים דעת המתפללים ועוד גם כי יזקינו לא יסורו ממנהגם הרע אשר נתחננו בילדותם להשתגע ולבזות קדושת בהכ"נ אבל כשהגיעו לחינוך אדרבה יביאנו אתו לבהכ"נ וילמדוהו אורחות חיים לישב באימה וביראה ולא יניחנו לזוז ממקומו ויזרזהו לענות אמן וקדיש וקדושה עי"ש בסוף עניני תפילה וקה"ת. ועיין בתנא דבי אליהו ח"א פי"ג גודל העונש שיש להאב שמניח את בנו לענות דברים של הבל ותפלות בבהכ"נ:

(ח) המבקש בפתח ובנחת - [ז] הוא ענין אחד ור"ל שיאמרה בנחת בלשון תחנונים כמי שמבקש רחמים על עצמו. וישים אל לבו שאין ביד שום נברא מלאך או מזל או כוכב למלאות שאלתו כ"א ברצונו ית':

(ט) כמשא - פי' [ח] אף על פי שאמרה בלשון תחנונים אם אינו מחשב כמו שצריך דבר ובא לבקש מלפני המלך אלא שמתפלל מפני החיוב לצאת ידי חובתו אינו נכון ומאוד צריך ליזהר בזה [ט] ומ"מ בדיעבד אפילו אם לא אמרה בלשון תחנונים לא יחזור ויתפלל ועיין בבה"ל:

(י) בינו לקיר - בטור כתוב עוד ובינו לקרקע וכתב ט"ז דוקא ג"ט אבל בפחות מג"ט אפילו מצוה ליכא [י] ויש אוסרין אפי' פחות מג' ומ"מ לכו"ע מותר לשטוח ביוה"כ על הקרקע עשבים יבשים ולעמוד עליהם להתפלל דבטל הוא לגבי קרקע. [יא] אסור להתפלל בבריכה:

ביאור הלכה סימן צח סעיף ג ד"ה * יתפלל דרך

* יתפלל דרך תחנונים וכו' - מה מאוד צריך האדם ליזהר בזה כי יש כמה פוסקים המצריכין לחזור ולהתפלל מחמת זה הלא המה הב"ח והא"ר וכן מוכח מהב"י והמאמר מרדכי ומגן גבורים הוכיחו מהרמב"ם [פ"ד מה"ת הלכה ט"ז] דסבר ג"כ הכי ולדעתי אין ראייה כ"כ דכה"ג מה שאמר שם לפיכך צריך לישב מעט וכו' בודאי הוא רק לכתחילה וכן הפמ"ג כתב דיש לחוש לחשש ברכה לבטלה ואין להחמיר דיעבד ועכ"פ לכתחילה מאוד יזהר בזה. עוד נ"ל פשוט דאפילו לדעת המאמר ומגן גבורים אין לעיכובא רק באבות לבד ובשאר ברכות רק לכתחילה דהלא לדידהו עיקר הטעם משום כונה וכמו שהוכיחו מהרמב"ם וא"כ בשאר ברכות לא היו לעיכובא דיעבד:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפלה סימן קא

סעיף א

* (א) המתפלל צריך (ב) שיכוין בכל הברכות. * ואם אינו יכול לכוין בכולם. לפחות * יכוין (ג) באבות; אם לא כיון באבות, אף על פי שכיון בכל השאר, יחזור ויתפלל. הגה: * (ד) א והאידינא אין חוזרין בשביל חסרון [א] כוונה, שאף בחזרה קרוב הוא שלא יכוין, אם כן למה יחזור (טור).

מגן אברהם סימן קא ס"ק א

א (פמ"ג) (מחה"ש) והאידינא - אבל בק"ש כיון דדי בפסוק א' חוזרין וכמ"ש סי' ס"ג ס"ד וסי' נ"א ס"ז:

פרי מגדים אורח חיים אשל אברהם סימן קא ס"ק א

(א) והאידינא. עיין מ"א. ועיין אליה רבה [סימן] ס"ג סעיף ד' [ס"ק ז] דקריאת שמע דבר תורה ותפלה דרבנן, יע"ש. והמחבר בסימן ק"ו [סעיף ב] כפי מה שכתב המ"א [שם ס"ק ב] משמע דבר תורה, והר"ב שתיק ליה שם ואודי ליה, ואפילו הכי הגיה כאן, בהכרח לחלק בין פסוק א'. ועיין טור יכוין בכל חתימה של ברכות שיש בהן קי"ג תיבות כמנין לב, הביאו עטרת זקנים בזה [ס"ק א]:

מחצית השקל אורח חיים סימן קא ס"ק א

(א) והאידינא כו'. וסימן נ"א. בפסוק פותח את ידך, שג"כ צריך לחזור אם לא כיון:

משנה ברורה סימן קא

(א) המתפלל וכו' - וירגיל אדם עצמו לכוין עכ"פ [א] בחתימת של כל ברכה:

(ב) שיכוין - היינו [ב] פירוש המילות ע"כ מה נכון מאוד להמונים שילמדו פירוש המילות של כל התפלה ועכ"פ של ברכת אבות ומודים בודאי יש חיוב עליו לידע ביאורו:

(ג) באבות - כי הוא סידור שבחו של מקום ע"כ אינו בדין שיהא אז פונה לבבו לדברים אחרים [ג] ויש פוסקים דגם מודים חשוב כאבות לכתחלה. ואם [ד] הוא משער שאפילו באבות לא יכוין לא יתפלל כלל עד שתתישב דעתו שיהיה יכול עכ"פ לכוין באבות:

(ד) והאידינא וכו' - כתב הח"א נ"ל כיון דמצד הדין צריך לחזור ולהתפלל עכ"פ אם נזכר קודם שאמר בא"י בסוף ברכה יחזור לומר מאלקי אברהם וכו':

ביאור הלכה סימן קא

סעיף א

* המתפלל וכו' - זה איתא אפילו למ"ד לעיל בסימן ס' ס"ד דמצות אין צריכות כונה דשם היינו לצאת ידי המצוה משא"כ בזה דענינו הוא שלא יכוין בדברים אחרים בעת התפלה. ומשמע מלשון הרשב"א המובא בב"י לעיל בסימן ס"ג ד"ה כתב דיש לזיזר באבות שלא יהא לבו פונה באמצע הברכה לדברים אחרים ואפילו אם בעת שיאמר אח"כ התיבות של הברכה יחזור ויכוין כן משמע לכאורה שם מפשטות לשונו אף דיש לדחות קצת ויש לעיין לענין דיעבד ועכ"פ לכתחלה יש לזיזר בזה מאוד:

* ואם אינו יכול וכו' - משמע מלשון זה דאפילו לכתחילה מותר לעמוד ולהתפלל כיון שהוא אנוס שאינו יכול ליישב דעתו וכן משמע לישנא דברייתא ולפלא שלא הוזכר זה ברמב"ם שכתב דין זה רק בלשון דיעבד שאם כיון בברכה ראשונה יצא ואולי באינו יכול גם הוא מודה דזה מוטב משלא יתפלל כלל ועכ"פ נראה פשוט דאם יכול להמתין וליישב דעתו מטרדותיו ולא יעבור זמן ק"ש ותפלה עי"ז דצריך ליישב דעתו:

* יכוין באבות - עיין לעיל בסימן נ"ג ס"ה בהג"ה דמשמע שם דביעבד מהני אם התפלל ש"ץ אף שאינו מבין מה שהוא אומר ואולי דשם מיירי שמבין עכ"פ ברכת אבות או אפשר דש"ץ עדיף טפי משום דשומע כעונה והוי כאלו השומע אמר בעצמו הברכה אבות והוא מבין ביאורו. ולפי מה שכתב הפמ"ג בסי' תר"ץ בא"א סק"ט א"א להוציא באופן זה וע"כ כתירוצינו הראשון:

* והאידינא אין חוזרין וכו' - לכאורה כונתו אם סיים השמ"ע ולא כיון באבות אבל אם עומד אצל אתה גבור ונזכר שלא כיון באבות כיון דמצד הדין לא יצא בזה האיר נאמר לו שיברך עוד ברכות שלא יצא בהם אחרי דחסר לו ברכת אבות וכי מפני שקרוב שלא יכוין נאמר לו שיברך עוד ברכות שבודאי לא יצא בהם כן היה נראה לי אבל מדברי הח"א כלל כ"ד דין ב' משמע דאינו חוזר אפילו עומד אצל אתה גבור ויותר נ"ל עצה אחרת באופן זה שלא יאמר עוד עתה כלל וימתין על הש"ץ שיאמר ברכת אבות ויכוין לצאת וכשיגיע הש"ץ לברכת אתה גבור יתחיל בעצמו דהלא בתפלה קי"ל דאינו מוציא אלא דוקא מי שאינו בקי משא"כ באבות כיון שאינו יכול לברך אותה בעצמו:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות קריאת שמע סימן ס

סעיף ד

* (ז) י"א שאין מצות צריכות כוונה, * ו"א (ח) שצריכות כוונה * (ט) לצאת בעשיית אותה מצוה, * (י) ג [ב] וכן הלכה. סעיף ה

הקורא את שמע ולא (יא) כוון לבו בפסוק ראשון שהוא שמע ישראל, לא יצא ידי חובתו. והשאר, אם לא כוון לבו אפילו היה קורא בתורה, (יב) או מגיה הפרשיות האלו בעונת קריאת שמע, ד יצא, והוא שכוון לבו בפסוק ראשון.

מגן אברהם סימן ס

ג וכן הלכה - ודוקא במצות דאורייתא אבל מצות דרבנן א"צ כוונ' [רדב"ז ח"א כ' ומ"צ ח"ב ס"ב כ"ה סי' תקפ"ט]:

ד יצא - אף על גב דבסעיף ד' פסק דמצות בעי כוונה היינו שיכוין לצאת אבל כוונת הלב שישים על לבו מה שהוא אומר א"צ אלא בפ' ראשון עב"י סי' ס"ג ס"ד בשם הרשב"א ואף על גב דאמר' בגמ' בקורא להגיה לא יצא היינו כשאין קורא כהלכתו כמ"ש תר"י אבל בקורא כהלכתו יצא כנ"ל ובכ"מ פ"ב משמע דס"ל דאפי' לא כיון לצאת רק בפ' ראשון יצא וכ"מ לשון הרמב"ם ועמ"ש סי' ס"ג ס"ה:

פרי מגדים אורח חיים אשל אברהם סימן ס ס"ק ד

(ד) יצא. עיין מ"א. כוונת הענין שיבין מה שהוא אומר, זה צריך בפסוק ראשון לבד. וכוונה לצאת ואין צריך שיבין מה שאמר, הוא בכל הפרשה, וכן כתב הפרי חדש [אות ד]. ועיין מה שכתבתי בחדושינו [ראש יוסף ברכות ריש פרק ב] דאם נאמר פסוק ראשון דין תורה בקריאת שמע לבד, ושאר הפרשה דרבנן, אתי שפיר, דשאר אין צריך כוונה לצאת בדרבנן כמו שכתב המ"א באות גימ"ל בשם רדב"ז, ואי"ה בסימן ס"ז [משבצות זהב] אבאר עוד בזה. ועיין סימן ס"ג סעיף ד' ובמ"א אות זי"ן, יע"ש:

משנה ברורה סימן ס

(ז) יש אומרים - דע דלפי המתבאר מן הפוסקים שני כונות יש למצוה א' כונת הלב למצוה עצמה וב' כונה לצאת בה דהיינו שיכוין לקיים בזה כאשר צוה ד' כמו שכתב הב"ח בס"י ח' וכונת המצוה שנזכר בזה הסעיף אין תלוי כלל בכונת הלב למצוה עצמה שיכוין בלבו למה שהוא מוציא מפיו ואל ירהר בלבו לד"א כגון בק"ש ותפילה ובהמ"ז וקידוש וכדומה דזה לכו"ע לכתחילה מצוה שיכוין בלבו ובדיעבד אם לא כיון יצא לבד מפסוק ראשון של ק"ש וברכת אבות של תפילה כמו שמבואר לקמן רק שמחולקים בענין אם חייב לכוין קודם שמתחיל המצוה לצאת בעשיית אותה המצוה. ולמצוה מן המובחר כו"ע מודים דצריך כונה כדאיתא בנדרים ראב"צ אומר עשה דברים לשם פועלם ונאמר ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה וכמו שכתב הגר"א על הא דאיתא בסימן ח' ע"ש:

(ח) שצריכות כונה - ואם לא כיון לצאת ידי חובתו בעשיית המצוה לא יצא מן התורה וצריך לחזור ולעשותה. ואפילו אם ספק לו אם כיון אם הוא מצוה דאורייתא ספיקא לחומרא כ"כ הפמ"ג בסימן תקפ"ט ע"ש. ונ"ל דלא יברך אז על המצוה דבלא"ה יש כמה דיעות בענין הברכה אפילו אם ודאי לא כיון בראשונה:

(ט) לצאת - לפיכך התוקע להתלמד או המברך בהמ"ז עם קטנים לחנכם במצות והוא היה ג"כ חייב בבהמ"ז ושכח אז להתכוין לצאת בה ג"כ עבור עצמו וכן כה"ג בכל המצות שעשאו לשום איזה ענין לא יצא ידי חובתו ועיין בט"ז בסימן תפ"ט שמוכח מדבריו דהמברך עם קטנים הנ"ל לא יצא אפילו למ"ד מצות אין צריכות כוונה דהוי כמכוין בפירוש שלא לצאת [ח] ואם כונתו בעשיית המצוה לשום איזה ענין וגם לצאת בה ידי המצוה יצא:

(י) וכן הלכה - כתב המ"א בשם הרדב"ז דזה דוקא במצוה דאורייתא אבל במצוה דרבנן א"צ כונה. ולפ"ז כל הברכות שהם ג"כ דרבנן לבד מבהמ"ז אם לא כיון בהם לצאת יצא בדיעבד אך מכמה מקומות בשו"ע משמע שהוא חולק ע"ז וכן מבאר הגר"א בסימן תפ"ט משמע ג"כ שאין לחלק בין מצוה דאורייתא למצוה דרבנן. ודע דכתב המ"א לקמן בסימן תפ"ט סק"ח דאף דהשו"ע פסק להלכה דמצות צריכות כונה וא"כ היכא שלא כיון בפעם ראשונה צריך לחזור ולעשות המצוה אעפ"כ לא יברך עוד עליה שלענין ברכה צריך לחוש לדעת הי"א שאין צריך כונה ועי' בבה"ל.

ודע עוד דכתב הח"א בכלל ס"ח דמה דמצרכין ליה לחזור ולעשות המצוה היינו במקום שיש לתלות שעשייה

הראשונה לא היתה לשם מצוה כגון בתקיעה שהיתה להתלמד או בק"ש שהיתה דרך לימודו וכדומה אבל אם קורא

ק"ש כדרך שאנו קורין בסדר תפילה וכן שאכל מצה או תקע ונטל לולב אף על פי שלא כיון לצאת יצא שהרי משום

זה עושה כדי לצאת אף על פי שאינו מכוין עכ"ל ור"ל היכא שמוכח לפי הענין שעשייתו הוא כדי לצאת אף על פי

שלא כיון בפירוש יצא אבל בסתמא בודאי לא יצא כדאיתא בתוס' סוכה [דף ל"ט ע"א ד"ה עובר ע"ש] וכ"ז לענין

בדיעבד אבל לכתחילה ודאי צריך ליזהר לכוין קודם כל מצוה לצאת ידי חובת המצוה וכן העתיקו כל האחרונים

בספריהם עיין בח"א בכלל כ"א ובדה"ח הלכות ק"ש ובמעשה רב:

(יא) כיון לבו - כונה זו האמורה כאן איננו הכונה האמורה בס"ד דשם הוא הכונה לצאת ידי חובת מצוה זה בעיני

לכל הפרשיות [כמו שכתב הריטב"א בר"ה ושיטה מקובצת בברכות] משא"כ כונה זו הוא להתבונן ולשום על לבו מה

שהוא אומר ולכך הוא לעיכובא רק בפסוק ראשון שיש בו עיקר קבלת עול מלכות שמים ואחדותו ית' [ט] וי"א

שאפילו כונה לצאת הוא לעיכובא רק בפסוק ראשון:

(יב) או מגיה - [י] והוא שקורא כהלכתה:

ביאור הלכה סימן ס

סעיף ד

* ו"א שאין מצות צ"כ - בין אם הוא עושה בעצמו ואין מתכוין לצאת בה ידי חובה ובין אם שמע מאחר כגון מגילה ושופר ולא התכוין בהשמיעה לצאת בה ידי חובת המצוה (ב"י רי"ג ורי"ט). וה"ה בכל מצות התלויות באמירה כגון ק"ש ובהמ"ז ו"א דבדבר שאין בו אלא אמירה לכו"ע צריכה כונה. ב"י סימן תקפ"ט. וה"מ שמכוין לפעולה זו שהוא עושה רק שאין מכוין לצאת בזה ידי המצוה כגון בענין תקיעות שתוקע לשיר או להתלמד וכדומה בשאר המצות אבל אם הוא מתעסק בעלמא וממילא עלה המצוה בידו כגון שנופח בשופר ועלה תקיעה בידו וכה"ג בשאר המצות לכו"ע לא יצא. רמב"ן במלחמות בר"ה וש"מ ברכות י"ג ע"א. וכה"ג מוכח מתר"י במ"ש בענין קורא להגיה ע"ש. ודע עוד דדוקא אם הוא יודע שהוא חייב עדיין במצוה זו שהוא עושה אבל אם הוא סבור שהוא פטור ממנה כגון שנטל לולב ביום א' דסוכות וקסבר שהוא ערב סוכות או שקסבר שלולב זה פסול הוא לכו"ע לא יצא. וראה ממ"ש בסימן תע"ה ס"ד דאם היה סבור שהוא חול או שאין זו מצוה לא יצא ידי חובתו והרי במידי דאכילה שאין מתכוין כמתכוין דמי כמ"ש המ"א שם ואעפ"כ לא יצא וא"ל דאעפ"כ יש לדחות דשם הוא לפי מאי דפסקין בעלמא מצות צריכות כוונה ורק בעניני אכילה מחמת ההנאה שנהנה לא נוכל לבטל עשייתו כאלו לא עשה ונחשב הדבר כאלו מתכוין וע"כ אמרין דאם לא ידע שהיום פסח לא נוכל לומר עליו כאלו התכוין משא"כ אם נאמר דמצות אין צריכות כוונה בשום פעם גם בכה"ג יצא דז"א דהלא בר"ן בר"ה מביא ראייה לדין זה דאל"ה ל"ל לאבוה דשמואל למינקט כפאוהו פרסיים לאשמעינן יותר רבותא דאפילו בחד מהני גווי יצא וא"כ עדיין תקשי לפי מה דאמר רבא שם ז"א וכו' דקסבר מצות אין צריכות כוונה אלא ודאי דאפילו אין צריכות כונה בכה"ג לא יצא וצע"ג על הרב בעל הלבוש שם דמסיק שם טעם לדין זה דמצות צריכות כוונה. ובמתכוין בפירוש שלא לצאת לכו"ע לא יצא. ב"י בסימן תקפ"ט:

* ו"א שצריכות כונה - פי' מן התורה כן כתב הרשב"ם להדיא בפסחים ד' קי"ד ע"ב ד"ה אף על גב וכן משמע פשטי' דסוגיא בר"ה ד' כ"ח ע"ב בגמרא אבל זכרון תרועה כתיב וכו' משמע דפלוגתיהו בדאורייתא וכן כתב הלבוש ושאר אחרונים דלא כהפמ"ג שמסתפק בזה. ודע דכ"ז הוא בשארי המצות אבל מצוה התלויה באכילה כגון כזית מצוה בפסח וה"ה אכילת כזית בסוכה בלילה הראשונה דעת השו"ע לקמן בסימן תע"ה ס"ד דיצא בדיעבד אפילו אם לא כיון והב"ח מחמיר שם גם בזה ע"ש. ועיין בב"ח ובפמ"ג בסימן ח' ובסימן תרכ"ה דמשמע מדבריהם דמצות ציצית וסוכה הכונה בהם לעיכובא כמו בשאר המצות ולפ"ז אם קראוהו לתורה ולוקח טליתו או טלית הקהל לעלות לבימה שאז זמנו בהול ומסתמא אינו מכוין אז בלבישתו לקיים המ"ע של ציצית ממילא עובר בזה על המ"ע אם לא כשמכוין לשם מצוה ואז יוכל לברך ג"כ והעולם אינם נזהרין בזה ואולי שטעמם דכיון שאין רוצה ללבוש אז את הטלית ואינו לובשו אלא מפני כבוד התורה לשעה קלה אין זה לבישה המחייבתו בציצית דומיא דמי שלובש להראות לקונה מידתו שפטור אז מציצית ועצה היעוצה לעשות כמו שכתב השערי אפרים הבאתי את דבריו לעיל בסימן י"ד ס"ג בבה"ל ע"ש:

* לצאת - עיין במ"ב בסק"ט במה שכתב דהמברך עם הקטנים לא יצא י"ח. ואעפ"כ נ"ל דאם לא אכל כדי שביעה דאז חייב בהמ"ז שלו הוא מדרבנן אפשר דיש לסמוך בדיעבד על דעת הרדב"ז שכמה מהאחרונים הסכימו לדבריו דבמצוה דרבנן אין צריך כונה לצאת ואין צריך לחזור ולברך ואף דהט"ז כתב דזה הוי כמכוין שלא לצאת והביא לזה ראייה מדברי הרא"ש תמוה דהרא"ש והרי"ף לשיטתייהו דס"ל בעלמא מצות צ"כ כמו שכתב הרא"ש בר"ה אבל למאן דסבירא ליה מצות א"צ כונה אימא ה"נ דיצא כמו תוקע להתלמד ובלא"ה ראייתו צע"ג כמו שהקשו עליו היד אפרים והא"ר ע"ש. ולכתחלה מי שיש עליו חיוב בהמ"ז ורוצה לברך עם קטנים לחנכם יתנהג בא' משתים או שיכוין לצאת בזה ג"כ עבור עצמו ויוצא בזה כמו שכתבנו במ"ב בשם הא"ר או שיכוין בפירוש שלא לצאת ויברך אח"כ עבור עצמו:

* וכן הלכה - עיין במ"ב במה שכתב וכן מביאור הגר"א וכו' עיין שם בס"ד בשו"ע בביאור הגר"א שדוחק א"ע להעמיד הדין דשו"ע אליבא דמ"ד מצות א"צ כונה ובאמת השו"ע בעצמו פסק בסימן ס' דצריכות כונה יותר טוב הו"ל לתרץ משום דספירה דרבנן כמו שמתרץ הא"ר א"ו דס"ל שאין לחלק בזה. ולענין אם צריך לחזור ולברך כשעשה פעם ראשון אפילו מצוה דאורייתא שלא בכונה כתבנו בשם המ"א דאין לחזור ולברך ומצאתי שכן כתב ג"כ השכנה"ג בסימן תפ"ט ע"ש ועיין בפמ"ג בפתיחה דמספקא ליה אם הא דפוסק השו"ע להלכה דצ"כ הוא מטעם ודאי או משום דספיקא דאורייתא לחומרא ונ"מ לענין דרבנן ובחיבורו בסימן תקפ"ט ובסי' תפ"ט כתב נ"מ ג"כ לענין ברכה [הוא סותר למש"כ בפתיחה ע"ש] ולא ראשון הוא בזה כי גם העו"ש כתב דטעם השו"ע הוא מחמת ספק כמו שמובא בשמו בא"ר בסימן רי"ג ולכן הוקשה לו בכמה מקומות ע"ש בא"ר. ומשמע מדברי הפמ"ג בסימן תפ"ט בס"ק ח' שרוצה לצדד גם דעת המ"א לזה שלכן ס"ל להמ"א דלא יחזור ויברך מטעם ספק אבל כד נעייני הטיב במ"א אין שום ראייה לזה שכונתו לענין ברכה צריך לחוש לדעת הני רבוותא שלא לברך עוד. גם בא"ר בסימן רי"ג דחה לדברי העו"ש וס"ל דלא מספקא ליה להשו"ע כלל. גם בביאור הגר"א בסימן זה ס"ד בד"ה וכן הלכה מוכח בהדיא דס"ל כהא"ר. ודע דמה שכתבנו במ"ב היכא שמוכח וכו' כגון בק"ש ע"י סדר התפלה ובשאר מצות ע"י הברכות או ע"י ההכנה להמצוה כגון מה שאמרו בירושלמי פ"י ה"ג גבי מצוה דבין שכיין ובין שלא כיון מכוין שהיסיב חזקה דכיון ובירושלמי דר"ה גבי היה עובר אחורי ב"ה ושמע קול שופר או קול מגילה וכו' הדא דתימא בשעובר אבל בעמד חזקה כיון ופירושו דדוקא אם עומד אחורי בהכ"נ סתמא לאו למצוה קאי אבל בעומד בתוך בהכ"נ ושומע קול שופר מסתמא עומד לשם כונה וכמו שכתב בספר ישועות יעקב בסי' זה וכל כה"ג נוכל למצוא בכל המצות. ודע עוד דאף לפי דברי הח"א בק"ש של ליל שבת לפי מנהגינו שאנו קורין אותה בבהכ"נ בברכותיה קודם זמנה וסומכין על מה שיקרא אותה עוד הפעם בזמנה אז אף אם אירע שקרא אותה בבהכ"נ בזמנה אך שלא כיון לצאת נראה דצריך לחזור ולקרותה מדינא דהכא לא מוכח מדקראה בסדר התפלה שכדי לצאת קראה דהרי קוראה תמיד בסדר התפלה אף שלא בזמנה כדי לסמוך גאולה לתפלה:

ר' חיים הלוי הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ד

הלכה א

...מסתימת לשון הרמב"ם מבואר דדין כוונה הוא על כל התפלה שכל התפלה הכוונה מעכבת בה, וקשה ממה שפסק הרמב"ם בפ"י שם ז"ל מי שהתפלל ולא כיון את לבו יחזור ויתפלל בכוונה ואם כיון את לבו בברכה ראשונה שוב אינו צריך, דמבואר להדיא דהכוונה אינה מעכבת רק בברכה ראשונה, וצ"ע.

ונראה לומר דתרי גווני כוונות יש בתפלה, האחת כוונה של פירוש הדברים, ויסודה הוא דין כוונה, ושנית שיכוון שהוא עומד בתפלה לפני ד'. כמבואר בדבריו פ"ד שם ז"ל ומה היא הכוונה שיפנה את לבו מכל המחשבות ויראה עצמו כאלו עומד לפני השכינה. ונראה דכוונה זו אינה מדין כוונה רק שהוא מעצם מעשה התפלה, ואם אין לבו פנוי ואינו רואה את עצמו שעומד לפני ד' ומתפלל אין זה מעשה תפלה, והרי הוא בכלל מתעסק דאין בו דין מעשה. וע"כ מעכבת כוונה זו בכל התפלה, דבמקום שהיה מתעסק דינו כלא התפלל כלל, וכאלו דלג מלות אלה, והלא ודאי דלענין עצם התפלה כל הי"ט ברכות מעכבין. ורק היכא שמכוון ומכיר מעשיו ויודע שהוא עומד בתפלה אלא שאינו יודע פירוש הדברים שזה דין מסוים רק בתפלה לבד, הוספת דין כוונה. בזה הוא דאיירי הסוגיא דברכות דף ל"ד [ע"א]

המתפלל צריך שיכוון לבו בכל הברכות ואם אינו יכול לכוון את לבו בכולם יכוון באחת מהן, אמר ר' חייא א"ר ספרא משום חד דבי רבי באבות. ובאמת דגם בדין כוונה תרי דינים יש בזה, חדא דין כוונה שמכוון לעשות המצוה והוי מדין כוונה של כל המצות דקי"ל מצות צריכות כוונה. ובזה אין חילוק בין ברכה ראשונה לשאר התפלה, כיון דהוא דין הנהוג בכל המצות, וכשאר המצות דכל המצוה כולה צריכה כוונה ולא מהני כוונת מקצתה, הכי נמי בתפלה דכוותה כולה צריכה כוונה. וזהו שפסק כן הרמב"ם דהא דבעינן שידע שהוא עומד בתפלה מעכב בכל התפלה כולה. והיינו מתרי טעמי, חדא משום דבלאו הכי הוי מתעסק. ועוד משום דין מצות צריכות כוונה, דתרווייהו מעכבי בכל התפלה כמו בכל המצות. ורק בכוונת פירוש הדברים דהוא דין מסוים רק בתפלה בזה הוא דקי"ל דלא מעכבא רק בברכה ראשונה דאבות וכמבואר בהסוגיא דברכות דף ל"ד.

...ותרי גווני חיובי המה בתפלה... דאם הוא מתעסק או חסר לו דין כוונה של כל המצות א"כ הרי בטל עיקר המצוה, וממילא דהרי הוא כלא התפלל, ואם אינו יכול לכוון אל יתפלל כיון דאין זה תפלה כלל. אכן בחובת כוונה של פירוש הדברים כיון דהויא מסוימת רק בתפלה ע"כ אמרינן דאע"ג דאינו יכול לקיימה מ"מ שפיר חיילא עליה חובת תפלה שיעשה אותה ככל המצות ואית בה דין תפלה.

Worship of the Heart, p. 147

The act (ma'aseh) of prayer is formal, the recitation of a known, set text; but the fulfillment of prayer, its *kiyyum*, is subjective: it is the service of the heart. The intention (*kavvanah*) required for prayer is not like the *kavvanah* requires for other *mitzvot*. **In other commandments**, the intention is not the most important element. It is a secondary element, even if it is required for the fulfillment of the *mitzvah*. Rather it is the act, **the concrete action, that is primary, and *kavvanah* simply accompanies the action.** **With prayer, however, *kavvanah* is the essence and substance: prayer without intention is nothing.**